

Línies de futur de la societat

Juan Miguel González-Feria, Director del "Colegio Mayor El Salvador", Salamanca, Espanya.

Ponència presentada en les XIIIes. Jornades Interdisciplinars "Barcelona, puerta europea de América", celebrades el desembre de 1992 a Barcelona, organitzades per l'Àmbit d'Investigació i Difusió Maria Corral.

És significatiu que celebrem les presents Jornades després de la commemoració del Vè Centenari del Descobriment d'Amèrica. El text d'Alfred Rubio per a la presentació de les Jornades subratlla que les commemoracions, a més de ser-ho, han de fer també de "trampolí pel futur", i ens impulsa a "planejar-les...amb eficàcia i cordialitat".

Agraïxo als meus companys de l'Àmbit d'Investigació i Difusió Maria Corral i de la Univesitas Albertiana el fet d'haver-me convidat per presentar-vos les pistes de futur de la societat, vistes des de la postura Realista Existencial

I. SIMILITUD DE CIRCUMSTÀNCIES

Els finals dels segles XV i XX presenten nombroses similituds entre ells. En ambdós casos es produeix un canvi de pàgina en la història, es passa d'una època a una altra.

El 1493, Cristòfor Colom va portar a Barcelona la notícia del Descobriment, la qual va ser difosa des de la Ciutat Comtal cap a tot Europa. Tanmateix, molta gent va continuar prenent una gerra de vi o de cervesa a les places de Bolònia, Bamberg o Salamanca -posem per cas- sense recapacitar en la importància de la novetat i en les seves devastadores conseqüències. Commoció de tal magnitud que -com hem sentit aquest matí de l'Excm. Sr. Belisario Betancur- de llavors ençà van sorgir les denominacions de Vell Món i Nou Món. Alguns grupets, perspicaços i diligents, sí que van preveure la transcendència del Descobriment i van prendre precaucions contra la riuada que es veia venir. I fins i tot van poder conduir-la i treure'n profit. Ens cal aprendre del Vè Centenari també en això.

Avui som davant un Nou 1493. També tenim a la vista colossals novetats: des dels viatges espacials fins a la manipulació genètica, des dels avenços tecnològics fins a la fam de bona part del món i la ineficàcia per resoldre-la, des de la desorientació filosòfica i religiosa fins als desastres ecològics. Tot això s'ha anomenat la "primera revolució mundial". Les "notícies" d'aquest nou 93 no poden ser menysvalorades. No ens hem de deixar dur per la frivolitat o la comoditat, sinó estar a l'aguait i adoptar actituds i conductes oportunes.

Seria estúpid no atendre des de bon principi els indicis d'una novetat, pensant que són poca cosa per moure'm a mi, o esperant que "l'embalum" sigui visible fins i tot per als cecs.

És orgull confiar absolutament en la nostra capacitat de reacció i d'improvisació, en els nostres recursos d'última hora, pensar que a nosaltres no ens pot passar res o deixar-se endur pel fatalisme. Totes aquestes actituds, encara que sembli mentida, són fruit de la supèrbia, de la

pròpia sobrevaloració. Preveure tant com sigui possible i actuar amb diligència, sense angoixa, sinó amb humor i alegria: aquesta és, precisament, la humil postura Realista Existencial.

Qui sigui realista i estimi de veritat l'existència -la seva i la dels altres- haurà de ser magnànim, àgil i diligent.

Hauran estat en va tants esforços, sofriments, guanys, invents i avenços científics, nostres i anteriors a nosaltres, si no serveixen per ajudar-nos a fer aquest salt endavant que la societat necessita.

Em congratulo de col·laborar amb l'Àmbit d'Investigació i Difusió Maria Corral, en el qual, des de fa tretze anys, ja ens anem entrenant en el realisme i en l'alegria. Sense el primer, podríem errar més fàcilment en el discerniment. Sense la segona, mancaríem del motor adequat per a impulsar el fet de viure.

II. LÍNIES DE FUTUR

La societat sempre és la mateixa. La seva finalitat, també: viure en pau i alegria, i així desenvolupar integralment tots els seus components. Per tal d'ajudar a aconseguir-ho es tracen aquestes línies. Un treball tan crucial i amb tantes dimensions és tasca de tota la societat. Sobre aquestes línies mestres, sobre aquests vectors, s'hi podran concentrar tots els esforços.

Les línies de futur versen sobre aspectes de l'ésser humà i la societat. A cadascuna d'elles cal albirar la meta, el salt qualitatiu que s'hi ha de produir. Tenen, pel fet de ser humanes, abast universal, però per això mateix, cal la necessària inculturació a cada lloc.

A continuació exposaré les que, segons el meu parer, són prioritàries i tenen major eficàcia multiplicadora dels seus efectes. La meua aportació, per ara, aprofundirà en aquestes línies de futur, després n'aportarà algunes de noves, i a la tercera part presentarà la panoràmica de conjunt que permetrà descobrir-hi el comú denominador que les vertebrava.

Quedarà encara una feina per fer. Assenyalar els mètodes i els mitjans per a cada vector, cada línia de força. I preveure els obstacles, els esculls.

És un tema que ens pot demanar un canvi d'actitud. No hi posem excuses, encara que siguin inconscients, per evitar-lo.

Aquestes línies mestres són les següents:

1. La dona

Afortunadament, la majoria de països ja han proclamat la igualtat de dignitat de tots els éssers humans, dones i homes, encara que som molt lluny de complir-la plenament en massa casos.

Quin és el salt qualitatiu en aquesta primera línia de força?

És un salt que consta de quatre fases. Ens basarem en afirmacions actuals de les ciències, especialment biològiques.

Primera: en l'engendrament d'un nou ésser, la dona no és només la terra on l'home "planta" la llavor que ell posseiria sencera. Aquesta concepció errònia ha portat a pensar que cada ésser humà existiria fossin quines fossin les circumstàncies del seu engendrament, pensament que subsisteix en algunes cultures. Com sabeu, en molts països àrabs, avui dia, els fills que ha tingut un home de diferents esposes no són germanastres, sinó germans. La dona, si no era fecunda, com si fos un estèril camp de blat, era permutada per una altra més fèrtil, ja que es considerava que el "blat" estava tot dins l'home. No: la dona, igual que l'home, aporta la meitat dels cromosomes del nou ésser.

Per altra banda, l'òvul aporta una gran quantitat de substàncies necessàries pel desenvolupament de l'embrió que, òbviament, l'espermatozoide no aporta. A més, la dona "s'hi juga" molt més amb l'embaràs: la seva salut, el canvi del seu ritme de vida i fins el perill de mort, avui menor que abans. És urgent, doncs, acabar amb les restes, encara greus, de la plaga del masclisme.

Segona: la dona és l'arquetip de l'humà. Primer, perquè tots els humans, durant els primers dies del nostre desenvolupament, érem femelles, i és des d'aquesta base femenina que els homes comencem el desenvolupament masculí. Segon, és la dona qui poseeix els òrgans de reproducció de l'espècie, cosa que li dona, diguem-ne, una "completesa". Sabem que avui dia, amb l'ajuda de la microcirurgia genètica, ella podria tenir filles de si mateixa, és a dir, filles clòniques. Els homes semblen així -encara que els termes ens resultin xocants- com la meitat d'una humanitat femenina que és "sacrificada" per tal que la reproducció, que té lloc a l'altra meitat, no sigui clònica, sinó variada i plural.

Precisament perquè és arquetip, el vector referent a la dona ocupa el primer lloc

Tercera: la dona no està distorsionada com ho està l'home amb tant de sotrac. L'embrió que porta el cromosoma Y -el que serà mascle- abans de començar la desviació cap al camí masculí, realitza una involució de part del camí femení que ja havia recorregut. El fetus que porta el cromosoma X viu la seva evolució, en canvi, sense frenades ni marxades enrera. Aquesta nitidesa i genuïtat de l'ésser femení permeten, per exemple, que es puguin observar més clarament en elles -les dones- alguns aspectes fisiològics i psicològics que en els homes es troben confusos i entremesclats.

I quarta: Cal que l'home recomposi la seva identitat. Només podrà refer-la a partir del realisme, a partir de la cordial acceptació de la dona com a arquetip, que en aquest sexe hi tenim tota la base -d'aquí l'existència dels mugrons en l'home-. És hora en què els homes assumim, acceptem amb decisió i alegria, el plus propi masculí. El fet de pertànyer a la mitja humanitat que pot anomenar-se "frustrada" a favor del conjunt. I per tant, el paper de custodis i suports de la dona en la maternitat. És una tasca no pas menys important que la femenina i que posseïx la pròpia especificitat. Cal viure-la sense complexos ni prepotències. El temor d'afrontar amb decisió el sacrificat paper de l'home podria trobar-se a l'arrel d'algunes homosexualitats masculines.

2. Els nens

Rescatar els nens és la segona tasca que només pot realitzar-se amb competència en tant en quant s'ha assumit l'anterior. Les dones han de ser, abans, plenament desenvolupades. Certament, una esclava no serà bona educadora d'éssers lliures.

Quin salt qualitatiu es presenta en aquesta línia?

Els infants no van demanar néixer, ja que no existien. Com nosaltres, com tothom, podrien no haver existit mai. Som els adults qui els hem engendrat i hem possibilitat que siguin. Els nens tenen dret a ser acollits i respectats sempre, ja des de bon principi dins el ventre matern, i a ser educats. Cadascun és un únic i irrepetible "jo". Per això és, diguem-ne, un desconegut, que a més és lliure. Però no és un intrús amb el qual cal estar "enfrentat". És un convidat a casa nostra. I al món.

Encara més, els nens tenen dret -sí, el dret- a una llar en pau i harmonia, on siguin benvolguts en la seva singularitat, a l'estimació que necessiten pel seu creixement normal.

D'altra banda, els nens ens recorden el missatge primigeni de la humanitat, deformat en nosaltres pels avatars, circumstàncies i interessos de la vida. Són uns petits profetes que, en aquest paper, ens resulten incòmodes a vegades. Ja dèiem a les Primeres Jornades que és convenient deslligar el nen que tots portem a dins. El nen que som, però que reprimim per desconfiança.

Un altre aspecte on els petits creixen, i aflora la seva llibertat. En aquest món, ningú, per si sol, té potestat sobre ningú. Seria vulnerar la dignitat de la persona. L'autoritat sobre els nens és, per això, delegada d'ells mateixos. Els pares, en anar donant-los-la gradualment, no és que els la "concedeixin", sinó que els la "retornen". Els pares en són administradors, com el regent d'un rei menor d'edat. Quan una persona sent que, de petita, algú va tenir potestat sobre ella, inconscientment se sent vexada. Alguns psicòlegs comencen avui dia a assenyalar aquest complex. Els pares i les mares, actualment, tenen més raó -i més deure- de respectar i desitjar la llibertat dels seus fills, perquè va ser respectada la d'ells en la paternitat responsable.

En resum, els nens són veritables "partenaires" SOCIALS.

3. Abastar la Humilitat Òntica

La meta en aquesta línia és la següent: que l'ésser humà renunciï a la supèrbia filosòfica, és a dir, a viure fent de víctima, perennement insatisfet, perquè mai és allò que ell pensa que hauria de ser. Que renunciï a acariciar i desitjar fantasmes irrealment. I que s'instal·li, en canvi, amb alegria en la veritat, o sia, en la realitat.

Aquesta Humilitat de l'Ésser s'aconsegueix -com indica l'autor del Realisme Existencial- a partir de l'evidència bàsica que "qualsevol cosa diferent de les que van incidir sobre el nostre origen hauria causat que no existíssim" És la sorpresa de trobar-se existint. El Sr. Belisario ha exposat bellament aquest matí l'astorament dels antics espanyols en descobrir els aborígens americans: la seva raça, els seus costums, la fauna, la flora... Aquí ens ha parlat també

d'astorament, però d'un astorament existencial. Des d'aquí, després, cal passar a l'acceptació joiosa d'un mateix i dels altres. Això es basa en una altra evidència, aquesta: "o som qui som, o no seriem mai". Fins arribar, en darrer lloc, a la prova punta de la Humilitat Òntica, acceptar amb alegria el morir. I així poder clamar "bé val la pena de morir-nos per la meravella d'haver existit". "Quina alegria haver de morir!" Això vol dir que existeixo. En aquest món, els únics que no es moren són els que no existeixen!

El Renaixement va redimensionar l'home -i la cultura- de la seva època. Avui, la Humilitat de l'Ésser pot "humilejar" -no tenim encara un verb apropiat que signifiqui fer realista, fer humil, però sense connotacions pejoratives- l'home, la societat. És a dir, fer-lo harmònic amb la seva veritat, el seu ésser. En el nostre segle, especialment amb l'existencialisme, hom ha fet un salt qualitatiu en la consciència que la Història és oberta, no ve determinada. Podrien haver existit altres éssers, i no pas nosaltres. Aquesta és una base ferma del redimensionament actual de l'home.

Arribar a aquesta consciència és el punt de partida indispensable. Només així els éssers humans podran formar famílies harmòniques, entitats socials intermèdies madures i eficients, i comunitats socials adultes i joioses. I, al seu torn, podran desenvolupar-s'hi plenament, amb felicitat.

4. La llibertat religiosa, exemple d'altres llibertats

Aquest tema no és exclusivament confessional, sinó també humà. Els catòlics hi han fet un pas definitiu en publicar la Declaració de Llibertat Religiosa, del Concili Vaticà II. Ningú pot ser coaccionat en matèria religiosa. Aquesta afirmació, amb la intenció immediata de ser per a l'àmbit públic, cal aplicar-la també a les entitats socials intermèdies, així com, adaptada convenientment, a l'àmbit familiar. Hauria de ser assumida, a més, per les religions, en general, cosa encara ben lluny de la realitat.

Per altra part, en referir-se a un aspecte tan íntim i primordial com és la consciència -nord del comportament responsable- la llibertat religiosa serveix d'exemple i de catalitzador per a reconèixer llibertats humanes en altres camps: el polític, l'educatiu, el laboral, etc.

Ara bé, quin és el salt qualitatiu que s'albira a la línia de la llibertat?

En el tema de la llibertat humana existeix actualment una autèntica revolució: la de recol·locar-la al lloc que li correspon en el conjunt de l'ésser humà.

L'ensulsiada del Racionalisme ha permès veure que la raó havia fet un cop d'estat i que, durant segles, havia usurpat el lloc de la llibertat, sotmetent-la als seus dictats. Avui hom veu, de nou i amb major profunditat, que l'ésser humà, en primer lloc, és lliure. I és per ser-ho amb responsabilitat que desenvolupa la seva intel·ligència i la seva saviesa. La llibertat, per altra banda, ha d'estar harmoniosament lligada amb el nostre grau de desenvolupament de la intel·ligència. Aquest nexa fa que la llibertat sempre hagi de ser responsable. A la tercera part de la present exposició aprofundiré en aquest tema.

5. Paternitat més responsable

La paternitat (i maternitat) responsable va suposar un salt qualitatiu en el tema de la procreació humana. El pensament i les ciències busquen ara amb afany camins perquè aquesta llibertat responsable pugui exercitar-se sense danys morals ni físics pel matrimoni i els fills. Camins encara ben lluny de ser definitivament traçats. Tantes persones sofrint avui dia per aquesta raó!

Però amb el salt que s'ha fet no n'hi ha prou! Donada la interconnexió de la paternitat amb molts aspectes socials, se'ns presenten altres salts que cal afrontar. Quins són?

Per un costat, en relació a la tercera línia mestra ja exposada -abastar la Humilitat Òntica- s'evidencien diverses conseqüències:

Primera: Uns adults que no estiguessin contents d'existir, com podrien ser els éssers apropiats per fer existir algú? Si no estan contents de ser mortals, com s'atreveixen a engendrar una persona, cosa que comporta condemnar-la a morir? Els qui estan a punt de ser pares han d'assolir abans la Humilitat Òntica. Al·legar que ja maduraran amb el matrimoni i la paternitat seria manipular, per al propi servei, el cònjuge i els fills.

Segona: Els pares han de saber que les possibles combinacions genètiques que poden produir-se a partir d'ells són nombrosíssimes. Per tant, també són nombrosíssims els fills diferents que ells podrien engendrar. De tots aquests, només existirien els que de fet existeixen. Els altres són només possibilitats, simplement no existeixen. És a dir, que no existirien de cap altre matrimoni o parella. Els que neixen, només pels seus pares poden haver estat engendrats. Els pares són l'única oportunitat de néixer per als seus fills.

I tercera: Els qui desitgen ser pares també hauran de treballar tant com puguin, amb alegria, per la pau. Si no, a quin món conviden els seus fills? Al caos? A la guerra? La desena línia que tractaré més endavant estarà dedicada a la pau.

Per altra banda, el declivi de la plena ocupació remunerada i l'inici de la civilització de l'oci presenten un nou repte a la paternitat responsable. Una major responsabilitat. Els pares, en engendrar, hauran d'estar disposats, no solament a tenir cura i educar els fills fins a la seva maduresa, sinó també a plantejar-se, fins i tot comunitàriament, "el salari per existir", alimentar-los, potser durant tota la vida. Si aquesta responsabilitat no és assumida, estaran engendrant persones abocades a la fam o al pillatge.

6. Famílies en veritat solidàries. Germans en l'existència.

Moltes filosofies o ètiques lluiten contra la família bàsica, acusant-la de prepotència. Però ho fan des d'una immanència d'allò mateix que combaten, ja que pretenen fer unes noves famílies filles d'ideologies o interessos globals a nivell molt terrenal. Com es podria enfortir la família? Se'ns presenta també aquí un salt qualitatiu?

Certament, és molt important el concepte basat en la realitat de "germans de sang", que uneix els fills d'un mateix pare i la mateixa mare. Però hi ha una altre concepte -també real- més profund i més ampli. tots som existents. Som germans en l'existència.

L'existència és la nostra primordial família. Totes les diferenciacions entre els individus -genètiques, ambientals, culturals, etc.- són construïdes sobre aquesta base transcendental d'existir.

Fer de la família carnal l'element bàsic de la societat pot portar -i de fet ha portat sovint- a establir divisions entre els éssers humans: clans, ètnies, races, classes socials, països, nacions... i a desencadenar fortes competències entre ells.

Una visió de la família que obli el nivell més elemental de tot ésser humà, que és el simple fet d'existir, pot conduir cap a terribles turbulències i guerres.

La família és una cosa real, bona, necessària, però ha de ser com un cilindre obert per la base a aquesta primigènia comunitat de tots en l'existència. I obert també de dalt per incorporar els seus membres i els fills, amb solidaritat, a la societat. Però tot això serà molt difícil si la família, tancant el seu fons com un sac, no absorbeix la saba de l'existència comuna de tots a la terra.

Tots hem de descobrir la nostra fonamental fraternitat existencial. Sobre aquesta realitat, la família, els consanguinis, trobaran el seu lloc just. Només així podrà ser construïda la desitjada solidaritat entre tots.

7. La dignitat del treball

El matrimoni, des de fa segles, lentament i no pas sense sofriment, s'ha anat obrint, la llibertat hi ha penetrat, la llibertat dels dos per a esposar-se. Que ningú sigui portat al matrimoni si desitja romandre solter. I que ningú no sigui forçat a casar-se amb qui no desitja.

Podríem dir, en canvi, que a la feina, la llibertat i la dignitat de tots com a treballadors són encara a les beceroles.

La dignitat de la persona humana, per un costat, i la dignitat de treballar, per l'altre, exigeixen que el treball no s'hagi de realitzar per necessitat, per coacció. Una petita mostra. No fa gaire, en una comunitat autònoma del nord espanyol, va ser convocada una vaga general. Era un dia entre setmana. L'endemà, la premsa publicava, a primera pàgina, fotografies de les platges atapeïdes de banyistes. Quantes persones no hauran desitjat anar, algun cop l'any, a la platja?

Cal educar els joves perquè assumeixin amb llibertat el fet de treballar. Només així podran ser-hi creatius. L'exemple patern és una ajuda fonamental. Els pares, pel realisme de la seva Humilitat Òntica, hauran acceptat amb alegria el món i les seves limitacions, i treballaran, amb decisió i mesura alhora, per millorar-lo.

S'ha de procurar també que els treballadors es dediquin a tasques que els agradin, on desenvolupin la seva personalitat i la seva maduresa.

Encara és aviat per delinear aquest tema del treball amb detall. Tanmateix, sí que s'hi distingeixen algunes evidències que orientaran els científics per projectar-ne el futur.

La creixent implantació del "salari per existir" i el desenvolupament actual del voluntariat facilitaran, sens dubte, una major dignificació i llibertat en el treball, avui dia connectat, absolutament i exclusiva, a la remuneració. Per un costat, el treball humà és de tal dignitat, que ningú hauria de treballar per força. Per l'altre, amb el desenvolupament de la robòtica, no cal que tothom treballi la jornada completa. No és una utopia que, amb el treball dels qui de veritat volen treballar, auxiliats per la tecnologia, n'hi haurà prou per mantenir tothom, fins i tot per tenir cura dels animals que es vulguin. A més, els qui avui treballen forçadament i a disgust o bé realitzen treballs inútils, consumint-hi energies i matèries primeres, o bé destorben el treball dels altres!

Tanmateix, s'hi preveuen dificultats, i no pas petites. Les societats estan acostumades a viure amb un cert nombre de persones sense llibertat plena. És a dir, persones que per necessitat són sotmeses a unes estretes pautes de conducta, a viure amb poca llibertat. Els governs, per exemple, no poden permetre-la completament. La societat és prou important per fer-ho d'una altra manera. Pensem tant en la política com en el treball, i fins i tot, en la família. Els líders, els caps, es resignaran a organitzar els països, les institucions, les empreses, fins a les famílies, sense esclaus? Dirigiran sense reclutar persones que, amb més o menys coaccions, treballin sotmesos a les seves ordres? Voldran els nostres directius llançar-se a respectar i conquerir la nostra llibertat? També molts individus tenen por d'enfrontar-se amb la pròpia llibertat i responsabilitat. Heus ací un escull important. De no superar-lo adequadament, el món del treball continuarà essent font d'injustícies, de conflictes i d'infelicitat.

8. Honrar la gent gran

Aquest és un tema doblement entranyable per a l'Àmbit Maria Corral. Perquè ja ho és per si mateix. I perquè sempre ho va ser per a la Sra. Maria Corral Cugalón, titular d'aquest Àmbit.

Però és d'importància transcendent. Importància que és personal, familiar i social, i que cal subratllar-la perquè, donada la delicadesa i la bondat de tanta gent gran, l'absència de l'honra que els és deguda, amb freqüència no es publica.

Quin és aquí el salt qualitatiu?

Fonament del salt: les persones grans, totes elles, són dignes de cura i d'honra. En primer lloc, perquè són, perquè existeixen. Com he dit anteriorment, som germans en l'existència. En segon lloc, perquè han viscut i ho han donat tot, els queda poca força. Han viscut amb els seus encerts i amb els seus errors i pecats, però és de justícia el nostre reconeixement: allò que rebem és d'ells que ho rebem. Deixeu-me repetir-ho: si la gent gran no hagués estat com va ser, cap de nosaltres no existiria.

Però a més d'aquest fonament, dues vessants subratllen la seva enorme importància. La primera és interna de cadascú: les persones grans, especialment els nostres pares, són la referència més profunda que tenim de la transcendència. La manera com els tractem mostra inequívocament la nostra disposició davant el misteri. Disposició de tantes i tan decisives

conseqüències, principalment per a nosaltres mateixos. Refusar la gent gran, menysprear-la, oblidar-la, és senyal d'un orgullós tancament a l'evidència de la nostra contingència.

La segona vessant és social: honrar la gent gran és base ineludible de qualsevol altra justícia possible. Així, per exemple, qui oblida aquells de qui ha rebut l'existència i la civilització, voldrà realment el bé dels altres? Més aviat no li ofegarà la vida o la utilitzarà pel seu profit? Aquell que no els dona l'afecte que tant necessiten, com pensar que serà honrat i fidel en l'afecte a la seva família, als altres? Aquell que furta a la gent gran la deguda atenció, no robarà als altres? Escamotejar a algú l'honra deguda, que no és mentir? No és donar fals testimoni? No serà traïdor aquell que ho és amb la gent gran? Qui no en tingui cura degudament, perquè poc pot esperar d'ells, com podrà tenir cura d'altres per benevolència? I així, tantes i tantes conseqüències.

Donada la gran importància i incidència d'aquest tema, l'Àmbit va dedicar-hi les IV Jornades i l'ha tractat en moltes altres trobades, "Sopars-Hora", articles de premsa, etc. A més, ha promogut una campanya a favor seu, anomenada "4M" en referència al quart manament del Decàleg de Moisès. Per als hebreus i també per als cristians, el quart manament és, precisament, la baula que enllaça els tres primers, referits a obligacions envers Déu, amb els sis últims, que regulen les obligacions amb els altres. Aquests sis són continguts, com ho són una dins l'altra les nines russes, en l'anterior, que així fa de pont amb els tres primers. Cosa que subratlla, encara més, la seva importància global.

9. La democràcia en llibertat

La Barcelona medieval -com diu el nostre programa- fou pionera en democràcia.

Sense cap mena de dubte, les democràcies actuals són una gran fita aconseguida. I cal conservar-les sense retrocessos, amb coratge.

Tanmateix, les democràcies d'avui dia es basen en una subtil dictadura de la majoria. En elles, els ciutadans amb opinions polítiques diferents de les dels qui governen hi ha de viure, potser temporades llargues, d'una manera que els disgusta. I és la seva única vida!

Diuen que democràcia és sinònim de llibertat. Però actualment només és permesa la llibertat en un sol àmbit: el del pensament i la seva publicació. Pensament que queda deformat, a més, per la urgència de reclutar competitivament més votants.

La plena democràcia ha de regular també l'exercici de la llibertat en l'àmbit de l'acció. Ha de tutelar el dret indeclinable de tota persona a viure en tot moment conforme a les seves conviccions. La vulneració d'aquest dret és la causa dels aixecaments i les guerres. Quina tristesa les mal anomenades "neteges ètniques" que s'estan produint en aquests moments als països de l'Est europeu; com si alguna ètnia o grup humà pogués mai ser una deixalla que embrutés! Ser expulsats, deportats, només per tenir altres formes de viure!

10. La pau, l'ecologia i altres

La pau no és una meta per aconseguir sinó una feina per realitzar contínuament. El Realisme Existencial i la Humilitat Òntica que propugna són base indispensable per treballar en la pau, perquè reconcilien joiosament la persona amb ella mateixa, amb la història i amb els altres.

La postura Humil en l'Ésser facilitarà també el desenvolupament equilibrat de l'ecologia, que és una altra línia de força.

Diversos vectors, diverses línies de força, també d'importància, queden per assenyalar. Com per exemple, la subtil relació entre estètica i ètica.

III. UNA CLAU COMUNA. LA LLIBERTAT

A l'Àmbit d'Investigació i Difusió Maria Corral ja fa temps que estudiem les línies de força de l'evolució de la societat, o més ben dit, del salt qualitatiu que aquesta ha d'afrontar.

Personalment m'ha sorprès el resultat: totes tenen un denominador comú, la llibertat.

Ja he avançat -en presentar la quarta línia, la de la llibertat de consciència- que s'ha produït una profunda revolució en la concepció de l'ésser humà. Concretament en la resituació de la llibertat i la intel·ligència. Respecte tot això, encara podríem precisar que:

Alguns moviments postmoderns, desencantats de l'enaltiment donat a la raó, n'han propugnat l'arraconament. Suposen que aquesta és l'única manera perquè la llibertat quedés lliure, ja que la pensen subsegüent a la raó. Així doncs, segons ells, cal apartar la raó. Però això que propugnen ho fan des de la mateixa postura que combaten, de manera que en resulta reforçada. A més, la llibertat deslligada totalment de la raó quedaria a mercè dels simples sentiments. Aquests sentiments ja intueixen la resituació que cal efectuar, però no l'encerten plenament.

També actualment, quants conflictes entre països, tantes morts inútils, a causa dels nacionalismes exacerbats! Fins i tots els rebrots del neonazisme són una altra mostra del desajustament actual en la llibertat. El Realisme Existencial pot ajudar a una correcta filosofia de l'alliberament, tan necessari.

Alliberar la llibertat és rescatar-la de la dictadura a la qual l'ha sotmesa la raó. Però, essent ambdues potències iguals en dignitat, no és la llibertat qui segueix la intel·ligència sinó al revés, és la intel·ligència qui flueix a continuació de la llibertat.

La distorsió provocada pel Racionalisme en alterar aquest ordre va comportar que la raó esclavitzés la llibertat. La llibertat, si bé té sempre la possibilitat de dominar la raó, ho tindrà més fàcil ara, un cop recol·locada al seu lloc, per relacionar-se amb ella en igualtat i harmonia, sense deformacions, tan nocives per ambdues

Sentir interiorment que la llibertat és l'origen de les meves potencialitats; la font, la germana gran de la meva saviesa i del meu amor, produeix un enorme brot de frescor, d'alegria en el nostre ésser.

La llibertat no pot ser divinitzada ni deïficada. La llibertat no és el sùmmum, no és el tot. Té els seus propis límits que ha d'acceptar joiosament. A més, la llibertat és educable.

Un esclau desitja sortir de l'esclavatge per arribar a la llibertat. Però aquesta no és una meta per si mateixa, sinó un punt de pas. Ineludible i necessari, però només de passada. Amb la llibertat tota sola, sense res més, quedem com penells ben greixats, però sense vent: no assenyalen enlloc. Deixada així, sense tenir un perquè, fàcilment caurà en la temptació d'abdicar de si mateixa i correrà a sotmetre's a una voluntat fèrria que la tiranitzi de nou. No, la llibertat per si sola és inestable, no és terme en si mateix. La llibertat és per estimar o no és res.

Les famílies, les entitats socials, els pobles i les nacions han de ser lliures, sí, sobirans. Però ben estèril serà aquesta llibertat si no la fan servir per associar-se, lliurement, i unir-se a d'altres, a tots, amb dignitat i solidaritat.

Per acabar, tornem al començament d'aquesta exposició, els cinc-cents anys: 1492 i 1992.

Tres contrastos, tres propostes sobre el tema:

*Una. Al principide la modernitat va ser proclamat: "Penso, per tant existeixo". Com la cosa més natural. Necessària. I una càrrega per a la raó que pensa. Avui, exclamem una evidència: "Existeixo! Existim!" Ho fem amb sorpresa. Amb llibertat. I amb alegria. Per a la nostra raó resulta més fàcil comprendre que mai hagués existit cap cosa, que no existeixi res.

* Dues. Llavors desconfiaven de la llibertat. La van sotmetre a l'imperi de la raó. Així mateix eren sotmesos els pobles sota els imperis. Per exemple, si a Amèrica l'evangelització estava en mans dels conqueridors, també a Europa el catolicisme va arribar fins on arribaren les tropes de l'emperador Carles V.

Com també hem sentit aquest matí del Sr. Betancour, els anhels de llibertat europeus, les utopies, van ser forjades tot seguint el descobriment del Nou Món.

Algú podria objectar que en el triple crit de la Revolució Francesa "Llibertat, Igualtat i Fraternitat" ja va ser proclamada la llibertat en primer lloc. Com pot ser, doncs, que després arribessin al Terror i posteriorment a l'Imperi? Era un crit fet des del racionalisme, encara imperant.

En aquest mig mil·lenni, el poder va doblegar la llibertat dels altres. I paradoxalment, va caure en el determinisme, a fi d'evitar la responsabilitat pròpia. Avui, descarregada la llibertat de la submissió a la raó i agermanades ambdues per estimar, podem començar una època en què es confii en la llibertat. En la llibertat no orgullosa, sinó humil i responsable.

* I tres. El Renaixement i la Modernitat van construir l'home individual, i des d'aquí, l'home social. Avui, la nostra tasca és conduir l'home a la Humilitat Òntica. Així podrà sentir més fàcilment la fraternitat existencial i ser solidari amb tothom.

No oblidem que el Realisme Existencial va ser pensat per un català, el professor Alfred Rubio, de qui m'honra haver-ne après d'adult; concebut per ell al Perú i redactat en gran part a Mèxic.